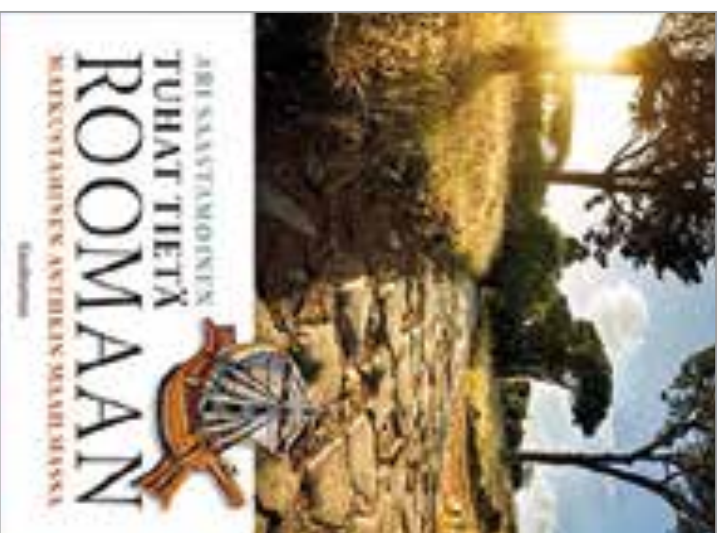

MARIA SALMINEN
Antiikin matkat
sotaretkistä
turismiin

Ari Saastamoinen, *Tuhat tietä
Roomaan. Matkustaminen antiikin maailmassa.*
Gaudeamus, Helsinki 2017. 333 s.

Matkustaminen mieltyy useimmille nykyään neutraaliksi tai vähintäänkin sumeaksi siirtymäksi paikasta toiseen. Työmatkan tai lomamatkan merkitys perustuu lähtöpaikkaan ja määrään-päähän; kaikki niiden välillä jää vaille omaa painoarvoa. Matkustamisen annettuna ottaminen muotoilee käsitystämme tilasta ja maailmasta. Kirjassaan *Tuhat tietä Roomaan* tutkija ja tietokirjailija Ari Saastamoinen avaa maailmaa, jossa matkustaminen oli, *volentem nolentem*, kaikkea muuta kuin vaivaton teleporttaamista kohteiden välillä.

**”Maailmaa ei siis katsottu lintu-
perspektiivistä, kuten nykyisissä
kartoissa, vaan käytännöllis-
semmin ja maanmyötäisemmin
sen perusteella, kuinka pitkään
mihinkin pitää tarpoa ja mitä
näkyy.”**

Teos käsittelee matkailua erityisesti Rooman varhaisen keisariajan ja myöhäistasavallan aikana. Myös antiikin Kreikka, hellenismin aika ja myöhäinen keisariaika pääsevät esille. Johdannossa Saastamoinen esittää kronologisen tiivistelmän kirjan käsittelemien antiikin aikakausien historiallisista tapahtumista. Tämä taustoitus on hyödyllinen, koska myöhemmin kirjassa matkustamisen eri osa-alueita käsitellään teemoittain.

Kirjan vakuuttavuutta lisäävät tarkat lähdeviitteet ja yksityiskohdalliset taustoitukset, mutta havainnollisimpia ja viihdyttävimpä ovat lainaukset antiikin lähteistä. Lainauksissa on miltei mitä tahansa ostoslistasta tai seinätöherryksestä filosofisen runoelman otteeseen.

Suuntiminen

Saastamoisen kirja teroittaa, että antiikin ajan suunnistautuminen oli paljolti erilaista kuin nykyään. Kompassin virkaa tekivät aurinko, kuu ja tähdet. Karttojen ja merikarttojen sijasta käytettiin reittikaavioita, joiden toimintaperiaatetta Saastamoinen vertaa Lontoon metrokarttaan, sekä itineraarioita (reittiluetteloida), joissa luettiin matka paikasta toiseen välietappeineen ja etäisyyksineen. Niitä Saastamoinen vertaa nykypäivän navigaattoreihin. Merenkulussa saman asian ajoivat portolaanit, eräänlaiset rantaviivaa noudattelevat luettelot satamista ja etäisyyksistä sekä kuvaukset siitä, mitä mereltä käsin saattoi havaita.

Maailmaa ei siis katsottu lintu-
perspektiivistä, kuten nykyisissä

kartoissa, vaan käytännöllisemmin ja maanmyötäisemmin sen perusteella, kuinka pitkään mihinkin pitää tarpoa ja mitä näkyy. Meidän karttamaailmamme on autojen ja lentokoneiden maailmaa – kokemuksellisen eron huomaa, jos vaihteeksi patikoi tutun autotien reunaa. Paikka on (ainakin oletettavasti) sama, mutta maailma tuntuu vaihtuvan.

Matka ja sen puitteet

Riemastuttavia ja samalla informatiivisia ovat muun muassa kuvaukset roomalaisajan maamatkustuksen yksityiskohdista, josta osa johtui kuljetustapojen paikallaan junnavaasta kehityksestä. Vaunutekniikka pysyi muuttumattomana vuosisatojen ajan, joten matkustus kuuluu olleen ”ankaraa höykytystä” (104). Maantiellä kulkevien olo ei juuri helpottanut välietappiin pääsemisen jälkeenkään: majatalojen huoneiden varustukseen kuului sänky, kynttilänjalka ja potta. Mikäli ruokaa tarjottiin, se oli yksinkertaista ja kenties niukkaa. Jotain muuta sentään oli tarjolla, ”kuten Pompeijin seinätöherryksetkin paljastavat. Eräässäkin mainostetaan miehekkäästi: ’Nussin majatalon emäntää.’” (134)

Toki kirjassa käsitellään paljon myös majataloissa yöpyjiä varakkaampien roomalaisten matkoja, esimerkiksi kestiystävyyttä, vetäytymisiä lyhyen päivämatkan päässä olevalle omalle maatilahuvilalle tai ystävän luokse ja ylellisiä pitoja, joita järjestettiin vaunukulkueen huvimatkan varrella suurten orjalau-
mojen voimin.

Saastamoisen kirjasta löytyy monia yllättäviä tarkennuksia yleisiin käsityksiin antiikin sosiaalishistoriasta. Saadaan esimerkiksi tietää, ettei roomalainen matkustustekniikka kehittynyt, koska rahvas oli oppimatonta ja oppinut yläluokka ei tahtonut vaivata päätään banaaleilla asioilla. Opitaan myös, että esimerkiksi kreikkalaiset eivät suhtautuneet maantie- ja merirosvoukseen varsinaisesti rikollisena, vaan ”paitsi tuottoisana myös kunniallisena toimintana.” (152)

Mennäkö vai ei?

Kirjan viimeisessä osiossa Saastamoinen esittää havainnollisesti, miten erilaiset matkustamisen motiivit ovat liittyneet, sekoittuneet ja vaikuttaneet toisiinsa. Antiikissa suhtautuminen matkustamiseen näyttää olleen myös kahtiajakoinen. Yhtäältä myös antiikin ihmisessä piili turistin halu nähdä ja ihaila uutta – lähteä kotoa palatakseen sinne kokemuksia rikkaampaan – tai yksinkertaisesti kokea se, mitä välttämättömällä tai muihin asioihin liittyvällä matkallaan kohtaa. Toisaalta kirja tuo esiin myös vaivat ja vaarat, jotka ovat liittyneet oman tyyssijan jättämiseen.

Saastamoisella on taito koostaa moninaisista lähteistään aiheensa hyvin kattava kirja, jossa on sopivassa määrin keventäviä ekskursioita ja tiukkaa oppinutta faktaa. Teos yhdistää asioita ymmärrettäväksi ja eläväksi historiallisten tapahtumien, kulttuurihistorian, tieteiden ja tekniikan kokonaisuudeksi, jossa kaikki vaikuttaa kaikkeen, kaikkiin suuntiin.